

В. С. ДОРОШЕНКО

ЕКОНОМІКА ДЕРЖАВИ ТА ФАКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Розглянуто передумови та особливості конкурентоспроможності економіки країни.

Ключові слова: стратегія розвитку, ліберальна економіка, постановка цілей, традиційні цінності, національне господарство.

It's considered the topic of prerequisites and peculiarities of competitiveness of the state's economy.

Key words: strategy of the development, liberal economics, setting of targets, traditional values, national economy.

Щоб бути успішною та конкурентоспроможною економіка держави повинна мати науково розроблену стратегію та механізми її здійснення. Для цього необхідною є постановка цілей, без чого не може бути просування вперед. Цілком зрозуміло, що відсутність чіткої і доцільної історичної перспективи і концепції, що забезпечує конкурентоспроможність, є найважливішою причиною тих негараздів, що мають місце в сучасному українському суспільстві.

Вищеозначена проблема розглядається в роботах таких авторів, як Ю. Бойко, Г. Дмитренко, О. Кобякова, О. Олейніков, М. Хазіна. Натомість дана тема потребує подальшого системного розроблення.

Мета статті – довести необхідність надання першочергового значення ефективній економіці держави, її конкурентоспроможності задля прогресу суспільства.

Принципове значення має той факт, якій економічній моделі розвитку держава надає перевагу – традиційній чи ліберальній, кожна з яких має свої орієнтири. Що стосується традиціоналізму, то ця парадигма здійснюється з урахуванням культурних, духовних цінностей кожної нації і народу, регіону та місцевості, де вони проживають. Мета ліберальної моделі господарювання – товарно-грошові ідеали, споживацтво в самому неприхованому вигляді. Порівняно з цим, традиційний підхід, на нашу думку, має перевагу, тому що господарювання в цьому випадку здійснюється відповідно до базових цінностей народу, національних інтересів держави її стратегічними пріоритетами. Такий підхід націлений перш за все на покращання добробуту народу, створення найсприятливіших умов для всебічного розвитку людини.

Держава підпорядковує всі суб'єкти господарювання, націлюючи їх на активнішу участь у здійсненні такої стратегії, надаючи морально-етичним і патріотичним нормам найбільшого значення.

Доктор економічних наук О. Олейніков справедливо наголошує на порівнянні підприємств держсектору та приватних компаній. З ліберальної точки зору різниця між ними суттєва. Підвищуючи приватне господарювання над суспільством і перетворюючи його на таке, що діє незалежно від держави і моральних принципів, опоненти лібералізму ставлять державну або приватну форму власності вище її змісту. Однак зміст власності розкривається через специфіку її функціонування, в основі якого – базові ціннісні принципи, які є і організаційними і фундаментальними. Це стосується принципів колективізму і індивідуалізму. З точки зору традиціоналізму, різниця між державною або приватною власністю не має принципового значення, але при умові, коли і приватні компанії, і приватні підприємства підкоряють своє функціонування інтересам суспільства, як невід’ємні компоненти народногосподарського комплексу, визначаючи пріоритет стратегії розвитку суспільства. Не можна виключати того, що приватний сектор може знехтувати загальнонаціональними інтересами, але держава, базуючись на відповідних моральних засадах може і має всі можливості в разі необхідності внести певні корективи.

Як відмічає О. Олейніков, в рамках закритої моделі національно-економічного розвитку національне господарство не існує незалежно від нації і його суспільного організму. Воно є підпорядкованим цьому господарству, головна функція якого – в забезпеченні духовних і матеріальних умов відтворення нації. Взагалі нація здатна існувати тільки до тих пір, поки у неї будуть відтворюватись духовні сили, що є основною рушійною потенціалу історичного розвитку нації [11, с. 309–312].

Дух, воля, згуртованість навколо загальнонаціональних традицій і цінностей, спрямованість народу в майбутнє відіграють провідну роль у структурі продуктивних сил народу. Ці фактори є найважливішою передумовою господарського будівництва на користь нації, коли вона перетворюється із об’єкта на суб’єкт геополітики.

Безумовно, важливу роль у цьому відіграє ефективна національна економіка, від якої залежить добробут народу.

Але процес формування нової економіки відбувається за досить важких соціальних умов, супроводжується кризовими явищами у країні, потрясіннями на світових теренах, викликаними впливом факторів світового рівня, перш за все глобалізації. Україна залишається однією з найбідніших і соціально неблагополучних країн Європи.

Тому треба запустити маховик законодавчо підтриманої економічної системи, без “ручного управління” домогтися стійкого зростання внутрішнього валового продукту і підвищення ефективності економіки в найкоротші терміни.

Рушійною силою досягнення фази постіндустріального суспільства в економічно розвинених країнах виступали чинники інноваційного розвитку, пов’язані з широкомасштабним використанням таких інтелектуальних ресурсів,

---

як знання та кваліфікація людини, об'єкти інтелектуальної власності, передові технології. Україна займе лідерські позиції, взявши на озброєння найновіші досягнення науки, перетворивши останню на найважливішу продуктивну силу. Тому наука є найконкурентоспроможнішою галуззю виробництва в Україні, і вона не може фінансуватися за залишковим принципом.

Умовою зміцнення економіки вважаємо переорієнтацію її на науково-технічний варіант зростання, основою якого є прискорений інноваційний цикл: наука технології – виробництво – сфера споживання.

Це – запорука успіху України на шляху плекання вітчизняного товаровиробника, створення високопродуктивних і гідно оплачуваних робочих місць, активного просування українських товарів на зовнішні ринки, а відтак, зростання добробуту українського народу.

В Україні практика регулювання інноваційної діяльності все ще базується на непередбачених проривах у сфері наукових знань та на позитивних змінах економічної кон'юнктури.

Тому необхідно досягти таких цілей:

- збереження такого науково-технічного потенціалу, який у період стабілізації та піднесення економіки забезпечив би реформування і динамічний розвиток промисловості й науки;

- постійне збільшення бюджетного забезпечення науки до рівня світових показників;

- упровадження результатів фундаментальних досліджень у технології та виробництво;

- розроблення системи стимулів інвестування вітчизняного капіталу в українську фундаментальну і прикладну науку, упровадження інноваційних технологій і захист інтелектуальної власності;

- об'єднання академічної науки і освіти для демократизації і модернізації вищої школи, упровадження новітніх освітніх технологій і наукових ідей, розвиток творчих здібностей, самовдосконалення особистостей;

- протидію спотворенню наукових знань, поширенню комерційних тенденцій у науковій галузі, соціальній апатії та моральній розгубленості наукових працівників; підвищення їх відповідальності перед державою та суспільством.

Основні принципи формування регіональної інноваційної політики ми виводимо із загальних принципів державної науково-технічної політики. Вони передбачають:

- узгодження регіональної інноваційної політики з державною;

- підтримку напрямів інновацій, що мають регіональне значення, з числа передових технологій державної важливості;

- урахування факторів соціального розвитку країни;

- випереджальний вплив на формування інвестиційно-інноваційної політики;

- правове забезпечення інноваційної політики;

– збалансованість розвитку науки, освіти і виробничого потенціалу району, регіону, країни в цілому.

Пошук прогресивних шляхів розвитку інформаційних технологій. Вихід в цій справі на передові рубежі передбачає:

- визначення шляхів розвитку та побудови інформаційного суспільства;
- створення інформаційних систем управління в корпоративних структурах галузевих специфік;
- інтеграцію системи безпеки для організацій з підвищеними вимогами режиму (мережі Національного банку України);
- автоматизацію обліку в мережах нафтобаз, ТЕС, АЗС.

З метою посилення прикладної спрямованості наукового забезпечення економіки, підвищення наукоємності валового внутрішнього продукту як основи конкурентоспроможності країни, зусилля державних інститутів влади мають бути спрямовані на таке:

– переорієнтацію фінансування науково-технічної сфери на засади державного замовлення та конкурентоспроможності, забезпечення реальної економічної віддачі від вкладених у науку ресурсів, у тому числі в рамках базового фінансування наукових центрів;

– формування планів наукових досліджень за програмно-цільовим принципом, приведення їх у відповідність з потребами економіки та розвитку суспільства;

– приведення законодавства України у сфері інтелектуальної власності у відповідність з міжнародними нормами, забезпечення правового врегулювання відносин, пов'язаних з набуттям, використанням та захистом прав інтелектуальної власності;

– систематизацію досліджень світового фонду патентної, кон'юнктурної та науково-технічної інформації з метою створення патентно- і конкурентоспроможних технологій та продукції.

Для підвищення ефективності використання науково-технічного потенціалу в умовах ринкової економіки вдосконалюватиметься система захисту інтелектуальної власності. Йдеться про створення Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави, а також Єдиної системи державної науково-технічної експертизи з мережею відповідних центрів.

Зусилля мають бути спрямовані на вирішення стратегічно важливих завдань стабільного розвитку української економіки, подолання її кризових явищ і вихід країни на передові рубежі у світовому співтоваристві.

Джерелом прогресу суспільства є удосконалення форм і методів матеріального виробництва, в якому найважливішу роль відіграє промисловість. Функціонування промислового комплексу, як у державі в цілому, так і в регіонах має відповідати вимогам конкуренції сталого розвитку, дотримуватись соціально-економічного вектора структурних зрушень у промисловості.

Промисловий комплекс залишається принципово важливим сектором

економіки країни. Він істотно впливає на перебіг соціально-економічних процесів; формує економічну базу суспільного розвитку України.

Стратегія промислової політики має такі етапи:

- перший етап – досягнення стабілізації економіки та створення передумов для економічного зростання;

- другий етап – забезпечення істотних змін у структурі економіки та підвищення її ефективності; досягнення темпів приросту внутрішнього валового продукту в середньому на 6,5 % за рік;

- третій етап – продовження структурної перебудови економіки та забезпечення внутрішнього валового продукту на душу населення в межах 44,5 тис. дол. США. Головними пріоритетами промислової політики мають стати:

- структурна перебудова промисловості в інтересах забезпечення економічної та оборонної безпеки держави;

- досягнення економічно доцільних міжгалузевих і внутрішньогалузевих пропорцій промислового розвитку;

- подолання від'ємного сальдо зовнішньоторговельного балансу;

- інтеграція у світові господарські структури;

- створення сприятливих умов для проведення інвестиційної політики в промисловості;

- запровадження у виробництво ресурсозберігаючих технологій;

- законодавче забезпечення державної промислової політики;

- скорочення обсягів товарообмінних операцій шляхом запровадження векселів;

- розвиток підприємництва, зокрема малого, як основи формування середнього класу та організації нових робочих місць;

- нарощування обсягів виробництва у визначених галузевих пріоритетах;

- запровадження механізму довгострокового кредитування комерційними банками роботи за визначеними пріоритетами;

- подолання гостроти платіжної кризи;

- здійснення наукових досліджень в галузях енергозабезпечення, розробка перспективних промислових технологій, нових матеріалів та речовин;

- запровадження транспортно-комунікаційних технологій, електроніки та засобів зв'язку;

- охорона довкілля.

Основними науково-технічними та виробничими пріоритетами вважаємо:

- підтримка галузей виробництва, за рахунок розвитку яких Україна здатна вийти на світовий рівень;

- створення перспективних інформаційних технологій, телекомунікаційних мереж, засобів інформатики та систем зв'язку вітчизняного виробництва;

- створення та практичне застосування нових речовин і матеріалів із заданими ефективними функціональними та конструкційними властивостями;

– наукове обґрунтування геологорозвідувальних робіт з метою забезпечення розвіданими запасами зростаючих обсягів видобутку нафти і газу;

– розроблення нових технологій, виробництво високонадійних технічних заходів та ізоляційних матеріалів для будівництва та реконструкції трубопровідних систем транспортування нафти і газу.

Стратегія промислової політики передбачає забезпечення випереджаючих темпів випуску наукоємної продукції, створення нових конкурентоспроможних зразків техніки, підвищення якості та ефективності виробництва, зорієнтованого на задоволення потреб внутрішнього ринку і нарощування експортного потенціалу.

Література:

1. *Айвазян С. А.* Межстрановой анализ интегральных категорий качества жизни населения (экономический поход) / С. А. Айвазян. – М. : ЦЭМИ РАН, 2001. – 61 с.

2. *Бойко Ю.* Проблемы процесса социальной модернизации / Ю. Бойко // *Обозреватель*. – 2007. – № 10. – С. 17–24.

3. *Дмитренко Г. А.* Людиноцентризм освіти в контексті підвищення якості трудового потенціалу: монографія / Г. А. Дмитренко, Т. Л. Ріктор. – К. : ДВНЗ УМО, 2011. – 296 с.

4. *Дмитренко Г. А.* Що є цінним кінцевим продуктом системи освіти / Г. А. Дмитренко// *Директор школи, ліцею, гімназії*.-2006. - № 6. – С. 4–7.

5. *Дмитренко Г. А.* Стратегічний менеджмент: цільове управління освітою на основі кваліметричного підходу / Г. А. Дмитренко. – К. : ІЗМН, 1996. – 140с.

6. *Левчук Н. М.* Асоціальні явища в Україні у демографічному вимірі : монографія / Н. М. Левчук. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2011. – 492 с.

7. *Лібанова Е. М.* Модернізація економіки України в контексті соціальних викликів / *Науково-економічний та суспільно-політичний журнал // Демографія та соціальна економіка*. – 2011. – №1(15.) – С. 24–37.

8. *Мандибура В. О.* Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання : монографія / В. О. Мандибура. – К. : Парламентське вид-во, 1998. – 256 с.

9. Модернізація України – наш стратегічний вибір; щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НіСД, 2011. – 432 с.

10. *Огнев В. А.* Качество жизни: история, понимание, проблемы и перспективы / В. А. Огнев // *Медицина сегодня и завтра*. – 2003. – № 3. – С. 53–58.

11. *Олейников А. А.* Экономическая теория. Политическая экономия национального хозяйства / А. А. Олейников // *Теоретическая экономия* ; под ред. Ю. М. Осипова, В. В. Чекмарева, Е. С. Зотовой. – М. : Юрист, 2002. –

С. 132.

12. Распад мировой долларовой системы: ближайшие перспективы : сб. р-т ; под общ. ред. Ю. Д. Маслюкова. – М. : Издатель Н.Е.Чернышева, 2001. – С. 132.

13. *Ріктор Т. Л.* Державні важелі формування елітного менеджера в системі освіти / Т. Л. Ріктор // Економіка і держава. – 2007. – №12. – С. 69–72.

14. *Стахів О. В.* Формування мотиваційного потенціалу вітчизняних підприємств в рамках реалізації європейської моделі якості / О. В. Стахів // Економіка і держава. – 2007. – № 4. – С. 86–91.

15. *Стражний А.* Украинский менталитет (иллюзии-мифы-реальность) / А. Стражний. – К. : Подолина, 2008. – 384 с.

Надійшла до редколегії 10.04.2014 р.